

УДК 338.48:379.85(477.42)

Тищенко С.В.

Житомирський національний агроекологічний університет

Характеристика туристичних послуг сільського зеленого туризму в Житомирській області

Сільський зелений туризм вважається одним із найперспективніших стратегічних напрямків розвитку сільського господарства на період до 2020 р. До того ж його розвиток спрямований на підвищення життєвого рівня сільських мешканців, формуванням та розбудови нової інфраструктури на селі, що в майбутньому допоможе вирішити багато соціальних проблем, які на сучасному етапі прогресують. Незважаючи на те, що в Україні сільський зелений туризм практикують уже близько 20 років його розвиток з кожним роком набуває обертів. Із-за відсутності достатньої фінансової підтримки та популяризації туристичних послуг зеленого туризму в найближчий перспективі Житомирська область може втратити своїх потенційних туристів і поступове зменшення зацікавленості у відвідуванні наших територій багатих на дуже цікаву етнокультурну ресурсну базу, історико-археологічні об'єкти, природну і кліматичну основу як в самій країні так і із-за кордону. Розвиток туристичних послуг сільського зеленого туризму потребує фінансових інвестицій, досить простий у впровадженні та у його веденні. На нього в свою чергу впливає ряд факторів як: демографічні зміни, матеріальний і соціальний стан населення, рівень освіти, тривалість відпустки, професійна зайнятість тощо. Також існує чіткий зв'язок між тенденцією розвитку туризму, загальним економічним розвитком та особистими доходами громадян.

Ключові слова: туристичні послуги, сільський зелений туризм, зелені садиби, ринок послуг сільського зеленого туризму, територія Житомирської області.

Tyschenko S.V. Characteristics of tourist services of agricultural green tourism in Zhytomyr region.

Rural green tourism is considered one of the most promising strategic directions of agricultural development for the period up to 2020. In addition, its development is aimed at increasing the living standards of rural residents, the formation and development of new infrastructure in the countryside, which in the future will help solve many of the social problems that at the current stage of progress. Despite the fact that in Ukraine rural green tourism has been practicing for about 20 years, its development is becoming more and more pivotal every year. Due to the lack of sufficient financial support and popularization of tourism tourism services in the near future, Zhytomyr region may lose its potential tourists and gradually decrease the interest in visiting our territories rich in a very interesting ethno-cultural resource base, historical and archaeological sites, the natural and climatic basis, both in the country itself and from abroad. The development of tourism services for rural green tourism requires financial investment, which is quite easy to implement and manage. In turn, it affects a number of factors such as: demographic changes, material and social status of the population, level of education, duration of leave, occupation, etc. There is also a clear link between the tendency of tourism development, general economic development and personal incomes of citizens.

Key words: tourist services, rural green tourism, green homesteads, market of rural green tourism services, territory of Zhytomyr region.

Постановка наукової проблеми. Наукове дослідження визначається потребою в теоретичних обґрунтуваннях та практичних рекомендаціях, що забезпечують можливість у ретельному вивченні характеристики туристичних послуг зеленого туризму, чіткого виявленні їх складових, визначення впливу на них окремих факторів та чинників для подальшого розвитку та функціонування. Але гострою проблемою, на сучасному етапі, постало врегулювання умов та дотримання якості у наданні туристичних послуг у сфері сільського туризму. Існування чисельних зелених садиб, їх розвиток та процвітання перш за все залежить від якості надання ними послуг, що визначає їх рейтинг на ринку туристичних послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань щодо розвитку та формуванню туристичних послуг зеленого туризму присвячено

багато праць як вітчизняних науковців, а саме: П. Горішевський, В. Васильєв, Ю. Зінко, В. Биркович, О. Камушков, Финогеев Б.Л., Гордецкая Н.Н., Булах Т.М., Пітюлич М., Михайлюк І. Широке розповсюдження сільського зеленого туризму може підвищити його туристичну значущість, що є актуальним в сьогодення.

Метою даної статті є здійснення характеристики туристичних послуг сільського зеленого туризму в Житомирській області. *Основним завданням дослідження* було виявлення основних факторів, чинників впливу на рейтингову оцінку об'єктів сільського зеленого туризму Житомирської області для здійснення подальшої характеристики ринку послуг сільського зеленого туризму в розрізі основних чинників впливу.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі розвитку туризму серед масових його видів все більшим попитом користуються відпочинок у селі. Тільки європейський ринок за статистичними даними EuroGites (Європейської федерації фермерського і сільського туризму) становить понад 2 млн. ліжко-місць. Сільський туризм – відпочинковий різновид туризму, що відбувається в сільських садибах, де власник господарства надає послуги з розміщення та харчування; основна мета цього виду туризму – пасивний відпочинок і вивчення побуту селян [8, с. 155].

В Україні сільський зелений туризм практикують уже близько 20 років. За оцінками Міністерства аграрної політики України, у сфері сільського зеленого туризму зайнято близько 2,5 тис. жителів сільських територій України. Сьогодні господарі понад 600 садиб із 18 областей України запрошують на відпочинок до своїх осель. За оцінками СОТ, сільський туризм входить до п'ятірки основних стратегічних напрямків розвитку туризму в світі до 2020 року [7].

Так, П. Горішевський, В. Васильєв, Ю. Зінко вважають, що сільський зелений туризм – це відпочинковий вид туризму, сконцентрований на сільських територіях, який передбачає розвиток туристичних шляхів, місць для відпочинку, аграрних і народних музеїв, центрів з обслуговування туристів з екскурсородами [9]. Наприклад, В. Биркович сільський зелений туризм визначає як специфічну форму відпочинку в приватних господарствах сільської місцевості з використанням майна та трудових ресурсів особистого селянського, підсобного або фермерського господарства, природно-рекреаційних особливостей місцевості, а також культурної, історичної та етнографічної спадщини регіону [10]. О. Камушков вважає це вид проведення вільного часу у формі стаціонарного, з можливістю недалеких виїздів чи походів, відпочинку в сільській місцевості [9].

Огляд джерел літератури та власні дослідження дозволили нам запропонувати визначення сільського зеленого туризму під яким розуміється специфічний вид туристичної діяльності, що акумулює різні форми організації туризму, які реалізуються на базі села, що своїм наслідком здійснює соціо-еколого-економічний вплив на розвиток сільських територій регіону шляхом раціонального використання наявного природно-ресурсного та людського потенціалу.

На загальнодержавному рівні ініційовані відповідні рішення щодо стимулювання розвитку сільського зеленого туризму. Так, у 2014 р. Урядом була схвалена Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (розпорядження КМУ №333-р) та затверджено План заходів з її реалізації (розпорядження КМУ №591-р від 18.06.2014) [1]. Ця реформа передбачає створення спроможних громад з можливостями самозабезпечення та саморозвитку, тобто громад, які за рахунок власних ресурсів зможуть

(повинні будуть) вирішувати питання місцевого значення.

Сільський зелений туризм визнано одним із пріоритетів Стратегії розвитку сільського господарства на період до 2020 р. та розробленої Міністерства аграрної політики України нової редакції Закону про державну підтримку фермерських господарств [2].

Концепцією розвитку сільських територій, затвердженою Розпорядженням КМУ від 23 вересня 2015 р. № 995-р, передбачено розвиток туристичної та рекреаційної діяльності у сільській місцевості.

Стратегією розвитку туризму та курортів на період до 2026 року, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р, визначено основні стратегічні цілі та завдання розвитку сфери туризму та курортів в Україні. Наказом Мінекономрозвитку від 28.12.2017 р. №1902 затверджено План заходів з реалізації Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року у 2018 році.

Міністерством економічного розвитку розроблено законопроект «Про внесення змін до Закону України «Про туризм» та деяких законодавчих актів», основною метою якого є запровадження нових механізмів у сфері туризму з урахуванням імплементації європейського досвіду та гармонізації українського законодавства у сфері з нормами міжнародного права.

З метою вдосконалення законодавчої бази у сфері туризму та курортів прийнято 6 нормативно-правових актів, з яких: 4 – акти Уряду та 2 – накази Міністерства економічного розвитку України, які пройшли державну реєстрацію в Міністерстві юстиції України.

В свою чергу, Стратегією розвитку Житомирської області на період до 2020 року, затвердженою рішенням обласної ради від 22.12.2016 № 413, передбачено п. 6.8. «Туризм», відповідно до якого «Житомирська область входить до найбільших привабливих та популярних туристично-рекреаційних регіонів України».

Житомирська область розташована в центральній частині Східноєвропейської рівнини, на півночі Правобережної України. Площа області становить 29,9 тис. км², що складає 4,9% території України. За своїми розмірами область є однією з найбільших на Україні і поступається лише перед Одеською, Дніпропетровською, Чернігівською та Харківською областями. На півночі області, де Житомирщина межує з Гомельською областю республіки Білорусь, державні кордони проведені з урахуванням національних ознак; інші межі – адміністративні на заході – з Хмельницькою і Рівненською, на півдні – з Вінницькою, на сході – з Київською областями України. Населення області на 1.05.2017 р. становило 1237039 осіб [Про схвалення концепції, с. 138].

Область має вигідне фізико-географічне та економіко-географічне положення, що сприяло її компактному заселенню, високому рівню господарського освоєння території, створює передумови для життєвої діяльності людей [3].

Складається з 23 районів. Має 5 міст обласного значення (Бердичів, Житомир, Коростень, Малин, Новоград-Волинський), 7 міст районного значення (Андрушівка, Баранівка, Коростишів, Овруч, Олевськ, Радомишль, Чуднів), 43 селища міського типу; 1619 сільських населених пунктів.

Кількість наявного населення області 1 грудня 2017 р. – 1232183 особи. За січень-листопад 2017 р. кількість населення області зменшилась на 8299 осіб, за рахунок природного та міграційного скорочень – на 7507 та 792 особи відповідно.

Кількість зареєстрованих безробітних на кінець грудня 2017 р. становила

13,9 тис. осіб. Рівень зареєстрованого безробіття на кінець грудня 2017 р. склав 1,8% населення працездатного віку. Заробітна плата. Середньомісячна номінальна заробітна плата штатного працівника у січні-листопаді 2017 р. становила 5711 грн. Порівняно з січнем-листопадом 2016 р. її розмір зріс на 46,1%. У листопаді 2017 р. середня номінальна заробітна плата штатного працівника становила 6099 грн., що в 1,9 рази вище рівня мінімальної заробітної плати (3200 грн.).

Індекс обсягу сільськогосподарського виробництва у 2017 р. порівняно з 2016 р. становив 105,2%, у т.ч. у сільськогосподарських підприємствах – 100,2%, у господарствах населення – 109,4%.

Житомирської області, розташованої на перетині давніх торгових шляхів, являє собою доволі щільну мережу автомобільних доріг. Через автошляхи регіону забезпечується доступ подорожуючих до туристичних пам'яток і об'єктів краю. Найбільш популярніші туристичні об'єкти області розташовані поблизу магістральних автомобільних доріг. Водночас зростаючий туристичний потік сприяє розвитку придорожного сервісу та населених пунктів на автотранспортних магістралях.

За останніх десять років сільські райони Житомирщини відчули істотні структурно-демографічні зміни: у багатьох з них значно зменшилося населення, зросло безробіття, погіршилася соціальна захищеність. Чисельність сільського населення за цей період зменшилась на 48220 осіб, або на 8,7% (з 558 074 осіб у 2008 році до 509 854 осіб у 2018 році). Середня тривалість життя сільського мешканця також має тенденцію до зменшення з 38,1 до 38,0 у чоловіків та у жінок з 45,0 до 44,4 років [4].

Деякі села області опинилися на межі вимирання. У більшості малих сіл проживають тільки люди пенсійного віку. Згадана вище Стратегія розвитку територіальних громад області має на меті відродження та подальший розвиток віддалених сільських районів, який пов'язаний не тільки з розвитком аграрного сектора, а й з розвитком індустрії гостинності і, перш за все, сільського зеленого туризму.

Сільські райони Житомирщини мають дуже цікаву етнокультурну ресурсну базу, історико-археологічні об'єкти, дуже багату природно-кліматичну основу для розвитку сільського туризму. М'який клімат, мальовничі ландшафти, найцікавіші історико-культурні спадки, самобутні ремесла та промисли є базою для різноманітних видів туризму в сільській місцевості. Постійна зростаюча привабливість для сільського туризму багато в чому зумовлена значною різноманітністю ландшафтів Житомирщини, зосереджених на невеликій і відносно легкодоступній території, контрастністю ландшафтного екотону «поле – ліс».

У Житомирській області утворений та функціонує відокремлений підрозділ громадської організації «Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні», який має на меті: роботу з власниками садиб-членами спілки: організація їх участі в проектах та заходах спілки, популяризація успішного досвіду, об'єднання та інформування, залучення нових членів; партнерство з органами виконавчої влади, місцевими територіальними громадами, громадськими організаціями, бізнесом.

Садиб, що надають послуги в сфері сільського зеленого туризму на Житомирщині нараховується близько 20, вони діють офіційно та регулярно приймають гостей.

Спектр послуг дуже широкий і залежить від господарів садиби. Насамперед, це проживання й харчування, оренда території для проведення масових заходів, екскурсій, майстер-класів. Також пропонують піші, велосипедні, кінні прогулянки,

катання на квадроциклах, санях та возі, човни, участь у догляді за тваринами, оздоровчі процедури, такі як баня, сауна, масаж, лікувальні чаї та багато іншого.

Кияни надають перевагу відпочинку біля самого Києва. Їх вимогам відповідає Брусилівський район Житомирської області наближений до столиці. Зелені садиби Житомирщини забезпечують відпочинком гостей саме із Житомира оскільки відстань до зон відпочинку невелика. Садиби в сілі Городське характеризуються народними традиціями, звичаями, обрядами, українськими стравами. Селище було сформовано в 4 тис. до н. е. Скарбами сучасного Городського є три городища часів Пізнього Трипільля – пам'ятки археології. Природним скарбом Городського повноправно можна назвати цінне відшаровування пегматиту з небаченим агрегатним скупченням мусковіту, що має наукове значення. Там розташовано культурно-мистецький центр «Поліська хата».

В цьому селі започатковано етнофестиваль «Житичі», який проводиться на території садиби-музею «Поліська хата» в декілька етапів залежно від певної пори дозрівання хлібних культур: свято «Юрія – покровителя хліборобів», свята «Зажинки» й «Обжинки», свято врожаю «Вклонімося додолу віночку золотому» та свято «Покрова». Протягом фестивалю організовуються ярмарки, художні виставки, майстер-класи, виступи фольклорних та аматорських колективів, професійних артистів, розваги для дітей і дорослих.

Культурно-мистецький центр «Поліська хата» розташований за 100 км від Києва та за 50 км від Житомира в селі Городське Коростишівського району, яке має давню історію. Даний центр надає такі туристичні послуги:

- майстер-класи з різних видів декоративно-прикладного мистецтва (писанкарство, вишивка, розпис по склу, художня обробка шкіри, декоративний розпис, витинанка тощо);
- у хатині впродовж усього року може переночувати подружжя або компанія з 4-6 осіб;
- поїздки на возі й санях;
- екскурсії для дітей, молоді, дорослих;
- для відпочивальників є всі можливості для збирання лісових ягід, грибів, лікарських трав та рибальства в річці Тетерів;
- піші та велосипедні прогулянки;
- пленери для художників, учнів та студентів художніх навчальних закладів;
- зоокуточок (ручні тварини: барани, кролі, свині, кіт та собака).
- театралізовані народні свята та вечорниці в автентичному оформленні;
- організація святкових дійств, родинних свят, корпоративів, пікніків;

Садиба «Джерело 33» Коростишівського району, села Городське розташована неподалік річки Тетерів, пам'ятки «Червона гора» та природного цілющого джерела. У будинку господарів відведено дві кімнати для відпочинку гостей. Господарі ведуть справжнє сільське життя: у господарстві є корова, коні, свині, домашня птиця, кролі, вирощуються екологічні овочі та фрукти. Вони пропонують домашню сільську кухню, катання на возі, походи за грибами, ягодами й лікарськими травами.

Там же розташована садиба «Шале Софія» в окремому будиночку є дві кімнати для відпочинку гостей, де можуть розміститись 2-4 особи. Функціонує лазня, літній душ. Господарі пропонують затишний відпочинок і доброзичливу атмосферу.

Екопростір «Тетерівський Кіш» (с. Городське) – сімейний навчально-

оздоровчий центр на березі річки Тетерів. У центрі методами екобудівництва створено кухню з терасою-їдальнею, де є можливість готувати на відкритому вогні, опалювальний будинок із традиційною піччю, великі намети з дерев'яними настилами – лежачками із сіном, лазню, літні душові. Для спортивно-оздоровчих занять встановлено унікальні дитячі мотузкові майданчики, батуту, гойдалки, тренувальний плац, смугу перешкод, скеледром, тролей через річку Тетерів, будиночок для апітерапії тощо. Є власна пасіка, коні, ведеться заготівля трав і сухофруктів. Там проводяться дитячі спортивно-мистецькі козацькі змагання, фольклорні свята календарного циклу, обрядів і вікових посвят; спортивні забави для дітей, майстер-класи з народних ремесл; туристичні та альптабори (у тому числі сплави на байдарках); кінні прогулянки, іпотерапія; оздоровчі семінари, тренінги для дорослих; школи виживання для дітей і дорослих; майстер-класи з оздоровчого харчування (випікання хліба на заквасці, виготовлення корисних солодоців тощо).

Садиба в Бердичеві відтворила на Житомирщині дух і кулінарні традиції Карпат, її назва «Карпатське село» (с. Червона Зірка Бердичівського району), що розташоване на півночі України, на Поліссі, на березі річки Гнилоп'ять. Тут зустрічаються чотири культури – українська, єврейська, російська та польська.

Українська садиба «Сила» (с. Кустин Бердичівський район) розташована на березі річки Гнилоп'ять, упритул до мальовничого лісу. Садиба перебуває в стані розбудови в етностилі. На території функціонують інстальована будівля української хати та альтанки для відпочинку на свіжому повітрі. До туристичних послуг тут відносять кулінарні тури, катання на конях, санях, організацію різноманітних свят, майстер-класи з приготування української їжі в печі. На території садиби розміщується колиба «Вулик» і справжній гуцульський будинок 1914 р., який знаходився в селі Снідавка Косівського району, що на горі Ігрець. У колибі «Вулик» організовуються різноманітні свята (до 70 осіб). Меню гуцульської колиби приємно здивує шанувальників кулінарного мистецтва фірмовими стравами з баранини. Пропонується катання на квадроциклі, на конях верхи, на возі, на санях, стрільба з лука, арбалета, риболовля, походи за грибами і ягодами, екскурсії до міста Бердичева (відвідання костелу Непорочного Зачаття Пресвятої Діви Марії, костелу святої Варвари, єврейського кладовища).

Любарський район характеризується садибою що відома своєю нетрадиційною медициною - садиба родини нетрадиційних лікарів. Вони надають послуги з оздоровлення душі й тіла: масаж, духовні практики, апітерапію. Знаходиться вона на березі озера, там можна скупатися, покататися на човні, порибалити, побачити бобрів, поспілкуватися з мисливцями та рибалками.

Садиба «Над Случчю» (Любарський р-н, с. Гринівці (хутір Карань) розташована в мальовничому куточку Житомирщини біля річки Случ. Спокій, тиша та прекрасні пейзажі, можливість рибалки й «тихого» полювання дадуть змогу позбутися стресів, зняти втому й напруження, відновити здоров'я. У господарів є коза, можна за бажання подоїти, попити корисне молоко. Харчування – вирощеними на власному городі продуктами, екологічно чисте. Проживання в затишних 2- чи 3-місних номерах з усіма зручностями зробить відпочинок справді комфортним та наповнить тіло природною енергією. Поруч розташований кабінет лікаря народної й нетрадиційної медицини, де можна проконсультуватись або продіагностуватись, а також пройти сеанси мануальної терапії, фармакопунктури, краніосакральної терапії, біоенергоінформотерапії тощо.

«Володимирська садиба» Брусилівського р-н, с. Привороття. Це газифіковане

село з асфальтованими дорогами, де функціонують невелика церква, сільський музей, школа верхової їзди. «Володимирська садиба» розміщується на 50 сотках землі. Це великий двоповерховий будинок із садком, два маленькі будиночки для проживання гостей, лазня, дитячий майданчик, розплідник німецької вівчарки. Значна кількість різноманітних птахів і тварин (коні, вівці, кролі, кури, голуби) подарують незабутні хвилини радості відвідувачам садиби. Пропонується проживання, харчування, лазня, барбекю, уроки верхової їзди, катання на конях, квадроциклах, екскурсії на розплідник німецької вівчарки.

У 2000 р. поблизу села створено Святодухівський чоловічий монастир Київського патріархату. У монастирі зберігаються мощі великих святих: Пантелеймона Цілителя, Георгія Побідоносця, Ніни, Варвари та інших.

Садиба «Стара гребля» село Облитки Радомишльського району, розташована за 65 км від Житомира та за 115 км від Києва в екологічно чистому куточку Житомирщини – на мальовничому березі каскаду ставків на річці Пілямарка, на місці колишнього етнопоселення «Стара гребля». На території садиби облаштовані окремі місця для відпочинку, мангали для приготування їжі, тераса з каміном, будиночок на вуликах, альтанка на воді, є човни, спорядження для риболовлі. Садиба «Стара гребля» – зручне місце і для сімейного відпочинку, і для усамітнення, а також для влаштування родинних свят та невеликих корпоративів.

Пропонується змістовне дозвілля: – для розваг – катання на човні, походи за грибами і ягодами, збір лікарських трав, організація сезонного полювання, а взимку – лижні походи та катання на санчатах; – для самозбагачення – майстер-класи з бджільництва, лозоплетіння, садівництва, приготування етнічних страв із місцевих продуктів, пізнавальні прогулянки екологічними стежками; – для покращення самопочуття – сон у будиночку на вуликах, відпочинок під спів канарейок та просто насолода природою.

Садиба «Лідія» село Кропивенка Володарсько-Волинського району розташоване на правому березі річки Ірші, поблизу Іршанського водосховища. Місцевість цікава історичними, екологічними й геологічними пам'ятками: біля села можна побачити кропивенські кургани Х-XIII ст., колонії сірих чапел, гори-громуші, у річці водиться близько 120 видів риби. У селі є рибо-спортивна база, магазин та сільський пляж. У будинку господарів відведено 2 кімнати для відпочинку гостей. Господарі пропонують домашню сільську кухню, зимову та літню рибалку, походи за грибами, ягодами й лікарськими травами.

Поселення Родових маєтків в урочищі Тартак, що розташоване поблизу села Кам'янка, в урочищі Тартак (за 15 км від Житомира та за 150 км від Києва). Основними принципами створення поселення є бережливе ставлення до природи як материнського середовища, здоровий і тверезий спосіб життя, відродження традицій рідної землі. Господарі пропонують такі умови: гостини влітку (проживання переважно в туристичних наметах); групові екскурсії для ознайомлення з побутом та методами господарювання в садибах, органічним городництвом, будівництвом глиносолом'яних будівель; проведення семінарів і майстер-класів із народних ремесел («Писанкарство», «Вирізання ложок», «Лялька-мотанка», «Пошив традиційного народного вбрання», «Пошив шароварів» (м/к для чоловіків), «Батик», «Вишивка», «Плетіння кошиків», «Лозоплетіння», «Вироби із соломки», «Виготовлення обрядового Дідуха», та ін.

Екологічне поселення «Простір Любові» Новоград-Волинського району розташоване за 200 км від Києва та за 60 км від Житомира. Місця дивовижної

природної краси, річки Тня та Тенька, ландшафтні береги, ліси, долини. Колектив екопоселення «Простір Любові» сьогодні налічує 23 сім'ї (12 уже переїхали на постійне місцепроживання). Сім'ям виділено 22 га під родові помістя; 3 га займає духовно-просвітницький центр, 1 га – гостьовий центр, на базі якого будується школа. Діє Ноосферна школа, спортивний майданчик.

Успішно працює кооператив «Здоров'є», який забезпечує членів екопоселення чистою екологічною продукцією (молочною, медом, олією, яйцями, овочами тощо). Головна мета – створення простору для гармонійного розвитку людини. Поселення надає такі послуги: проживання в окремому будиночку на території гостьового центру (до 6 осіб); проживання в наметах на території екопоселення; екскурсії визначними історичними місцями цієї місцевості; участь у культурних святах поселення; семінари на теми «Нетрадиційна медицина» (система Рейкі), «Альтернативна школа» (Ноосферна за Вернадським), «Екобудівництво», «Альтернативна ЕКОноміка».

Комплекс «Ремісничий двір» (м. Житомир, вул. Богдана Хмельницького, 42). На околиці Житомира, у районі колишнього села Крошня, відомого із XVI ст., діє унікальний комплекс «Ремісничий двір». На території комплексу розміщується єдиний в Україні музей старовинного інструменту, що налічує понад 2000 оригінальних експонатів, діюча реконструкція давньої кузні XIX ст. та відпочинкова зона. Пропонується гостям затишна атмосфера в декількох альтанках, мангальний комплекс, вечірнє вогнище біля гойдалки, майстер-класи та багато цікавого. Можлива організація свят із професійними ведучими, живою музикою, фаєр-шоу тощо.

Усім зеленим садибам притаманні риси сільського зеленого туризму:

- а) рівновага між середовищем, економікою та соціальними аспектами;
- б) інтеграція туристичної діяльності з метою охорони природи й соціально-економічного життя;
- в) формування нового ставлення та поведінки як туристів, так і власників садиби;

г) використання суспільного й економічного потенціалу території. На сьогодні особливу роль у розвитку зеленого туризму відіграють маркетингові комунікації, тобто система просування продукту на ринку. Основним складником сучасних маркетингових комунікацій є Інтернет – глобальна комп'ютерна мережа. Після того, як клієнт підбирає саме ту продукцію, що найбільше відповідає його фінансовим можливостям і смакам, він має можливість замовити її в режимі он-лайн.

Варто зазначити, що на функціонування підприємства на ринку послуг сільського зеленого туризму, великою мірою впливають незалежні від нього чинники. Дослідження сфер ринкового оточення, його аналіз і пристосування підприємства до цих умов дають можливість фірмі здобути конкурентоспроможну позицію на ринку. Результати рейтингової оцінки об'єктів сільського зеленого туризму, що функціонують на ринку Житомирської області мають наступний вигляд (табл. 1).

Наведені дані свідчать, що найвищу рейтингову оцінку за показниками туристична значущість, доступність, стан збереження мають садиби сільського зеленого туризму, які розміщені у Коростишівському районі Житомирської області. Це – культурно-мистецький центр «Поліська хата» та екопростір «Тетерівський Кіш». Друге місце за результатами рейтингової оцінки (по 13 балів) мають садиби, що функціонують у Малинському (садиба «Полісся»),

Таблиця 1.

Рейтингова оцінка об'єктів сільського зеленого туризму Житомирської області [5]

Найменування туристичних ресурсів	Експертна оцінка			Загальний рейтинг
	Туристична значущість	Доступність	Стан збереження	
Культурно-мистецький центр «Поліська хата» (с. Городське, Коростишівський р-н)	5	5	4	14
Екопростір «Тетерівський Кіш» (с. Городське, Коростишівський р-н)	5	5	4	14
Садиба «Шалє Софія» (с. Городське, Коростишівський р-н.)	3	5	4	12
Садиба «Полісся» (с. Рудня Воробівська, Малинський р-н)	4	4	5	13
Садиба «Вулик» (с. Лісове, Бердичівський р-н)	3	4	4	11
Садиба «Сила» (с. Кустин, Бердичівський р-н)	4	4	4	12
Садиба «Карпатське село» (с. Червона Зірка, Бердичівський р-н)	4	4	5	13
Садиба «Над Случною» (с. Гринівці, Любарський р-н)	3	4	4	11
«Володимирська садиба» (с. Привоття, Брусилівський р-н)	4	4	5	13
Хутір Брачки (с. Соболівка, Романівський р-н)	3	4	4	11
Садиба «Лідія» (с. Кропивенка, Хорошівський р-н)	3	4	4	11
Поселення Родових маєтків в урочищі Тартак (с. Кам'янка, Житомирський р-н)	4	4	4	12
Екологічне поселення «Простір Любові» (с. Лагульськ, Новоград-Волинський р-н.)	4	3	4	11
Всього	49	50	55	158
% використання	75	76	84	81 %

Брусилівському («Володимирська садиба») та Бердичівському (садиба «Карпатське село») районах.

В свою чергу, на розвиток ринку туристичних послуг сільського зеленого туризму також впливає низка факторів, а саме: демографічні зміни, матеріальний і соціальний стан населення, рівень освіти, тривалість відпустки, професійна зайнятість тощо. Існує чіткий зв'язок між тенденцією розвитку туризму, загальним економічним розвитком та особистими доходами громадян. Туристичний ринок дуже відчутний до змін в економіці. За стабільних цін зростання особистого споживання на 2,5 % збільшує витрати на туризм на 4 %, а зростання особистого споживання на 5 % збільшує ці витрати на 10 % [6]. На розвиток ринку послуг сільського зеленого туризму впливають як позитивні, так і негативні фактори, які пов'язані з політичною та соціально-економічною ситуацією в країні і в світі в цілому тощо (табл. 2).

Отже, Житомирська область має потужний туристичний потенціал, в тому числі для здійснення сільського зеленого туризму. Нині в області склалася сприятлива ситуація для сталого розвитку сільського туризму. Враховуючи не досить стабільну економічну ситуацію та вплив інших глобальних чинників, застосування нових форм господарювання в сільській місцевості сприяє покращенню соціально-економічного становища місцевих жителів.

Перспективи розвитку сільського зеленого туризму на Житомирщині є, проте не вистачає підтримки від держави. Якщо державна підтримка буде спрямована на популяризацію внутрішнього місцевого туризму, то, звичайно, буде розвиватись і ринок сільського зеленого туризму. Не вистачає соціальної реклами. Адже на сьогодні це велика перспектива – залучати людей до роботи, принести

Таблиця 2.

**Загальна характеристика ринку послуг сільського зеленого туризму в
Житомирській області в розрізі основних чинників впливу**

Чинник	Процеси, умови, явища
Соціально-економічний рівень	Підвищення життєвого рівня сільського населення; розвиток туристичної діяльності за рахунок пошуку нових альтернативних видів відпочинку; залучення додаткових джерел надходження фінансових ресурсів в сільськогосподарський сектор економіки за рахунок створення нових видів діяльності сільських господарств; розвиток соціальної інфраструктури та поліпшення благоустрою сільських населених пунктів.
Географічні, природно-кліматичні умови	Вигідне географічне розташування; сприятливі кліматичні умови; наявність мальовничих природних ландшафтів та сільської місцевості (сільськогосподарські, лісові, мисливські угіддя); різноманіття біологічних ресурсів території (флора і фауна).
Рівень розвитку матеріально-технічної бази та інфраструктури	Наявність мережі закладів проживання, харчування, відпочинку, садиб зеленого туризму; транспортна і торговельна інфраструктура; наявність спортивних, водних об'єктів для плавання, закладів дозвілля та відпочинку.
Культурно-історичні, пізнавальні особливості	Наявність туристичних та екскурсійних об'єктів (пам'ятки історії, архітектури, місця археологічних розкопок, музеї, видатні історичні особистості, пов'язані з даною територією).
Лікувально-оздоровні властивості території	Наявність лікувальних бальнеологічних ресурсів (мінеральні води і грязі) та природно-кліматичні особливості територій.
Національні та етнографічні особливості території	Наявність національних етнокультурних та побутових, релігійно-культових особливостей: традицій, звичаїв, обрядів, народних вірувань і ремесел, національних свят та етнографічних фестивалів.
Рівень гостинності населення і наявність необхідного досвіду організації туризму	Рівень доброзичливості та гостинності місцевого населення щодо туристів; рівень туристичного обслуговування у сфері сільського зеленого туризму; чистота та якість облаштування зелених садиб; гастрономічні особливості національної кухні в окремих районах області, а саме: харчування туристів традиційними національними стравами під час відпочинку та проведення фестивалів, конкурсів і свят; обізнаність суб'єктів, які надають послуги на ринку сільського зеленого туризму, з особливостями організації туристичної діяльності, так як всі вони переважно є членами Спілки сільського зеленого туризму України.
Основні види послуг, що пропонують туристам та формують продукт сільського зеленого туризму Житомирської області	Основні послуги: розміщення, харчування, транспортування. Додаткові послуги: організація екскурсій та участі туристів у фестивалях, обрядах, дійствах, деяких сільськогосподарських роботах, навчання народним промислам, збирання трав та ягід, пікніки, піші, кінні, велосипедні прогулянки, мисливство, рибальство, оренда човнів та деякого іншого спортивного спорядження для активного відпочинку на природі (велосипеди, намети, квадроцикли та ін.) тощо.
Стан попиту на продукти сільського зеленого туризму	Зростання попиту міського населення на відпочинок у сільській місцевості; високий рівень екологічного забруднення міської місцевості; повернення суспільства до національної самобутності, прагнення до вивчення краєзнавства і національно-етнічних особливостей та народних традицій; розвиток туризму як виду економічної діяльності малого бізнесу та приватного підприємництва в сільській місцевості; вдале поєднання відпочинку й активної діяльності; прагнення наближення життєвого середовища суспільства до природи.

в село кошти та дати людям можливість заробляти своєю працею. Екологічна продукція, яка вирощується, може використовуватися житомирцями, які живуть у місті та не мають можливості споживати свіже молоко й екологічно чисті продукти.

Висновки і перспективи дослідження. В якості висновку, варто зазначити, що на ринку туристичних послуг особливої популярності набувають види туризму, які не потребують значних інвестиційних ресурсів, але мають швидкий термін окупності капіталу, зокрема: сільський зелений туризм тощо. Крім того, специфіка цього виду туристичної активності відповідає концепції сталого розвитку, основні принципи якої спрямовані на забезпечення економічного зростання територій, справедливий розподіл отриманих результатів, розвиток людського потенціалу і раціональне природокористування, збереження та відновлення навколишнього середовища для майбутніх поколінь, що є актуальним як для України в цілому, так і для Житомирської області зокрема. Ринок послуг сільського зеленого туризму існує

в Житомирській області існує, а туристичні продукти дедалі набувають більшої популярності як у жителів області, так і туристів з інших регіонів та країн. Із зростанням кількості об'єктів сільського зеленого туризму збільшується і рівень попиту на їх туристичні продукти.

1. Якобчук В.П. Управління територіальними громадами в умовах інтелектуалізації економіки / В.П. Якобчук, С.В. Тищенко, О.В. Захарина // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2018. – № 3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу: URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/>.
2. Стратегія розвитку сфери туризму та курортів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249826501>.
3. Финогеев Б.Л., Гордецкая Н.Н. Сельский туризм, ремесла и художественные промыслы. Симферополь: Сонат, 2003. – 167 с.
4. Демографічний паспорт – Україна. 2. Чисельність і склад населення. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://database.ukrcensus.gov.ua/Mult/Dialog/statfile1_c_files/pasport.files/pasport/18_uk.htm#0201.
5. Проект стратегії розвитку туризму в Житомирській області. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://oda.zt.gov.ua/images/golovna/doshka_ogoloshen/strategiya-kultura.pdf.
6. Булах Т.М. Сільський туризм як перспективний напрям для соціально-економічного розвитку села / Т.М. Булах // Формування ринкових відносин в Україні. – 2014. – № 11. – С. 143-149.
7. Пітюлич М., Михайлюк І. Особливості функціонування сільського туризму в Україні та досвід європейських країн. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Економіка». 2011. – Вип. 33. – Ч. 3. – С. 154-158.
8. Пітюлич М., Михайлюк І. Особливості функціонування сільського туризму в Україні та досвід європейських країн. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Економіка». 2011. – Вип. 33. – Ч. 3. – С. 154-158.
9. Горішевський П.В. Сільський зелений туризм: організація гостинності на селі: підручник / П.В. Горішевський, В.П. Васильєв, Ю.В. Зін'ко. – Івано-Франківськ: Місто-Н, 2011. – 148 с.
10. Биркович В.І. Сільський зелений туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України / В.І. Биркович // Стратегічні пріоритети: Науково-аналітичний щоквартальний збірник. – 2014. – № 1 (6). – С.138-144.
1. Jakobchuk V.P. Upravlinnja terytorial'nymy gromadamy v umovah intelektualizacii' ekonomiky / V.P. Jakobchuk, S.V. Tyshhenko, O.V. Zaharyna // Derzhavne upravlinnja: udoskonalennja ta rozvytok. – 2018. – № 3. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu do zhurnalu: URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/>.
2. Strategija rozvytku sfery turyzmu ta kurortiv [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249826501>.
3. Fynogeev B.L., Gordeckaja N.N. Sel'skyj turyzm, remesla y hudozhestvennye promysly. Symferopol': Sonat, 2003. – 167 s.
4. Demografichnyj pasport – Ukrai'na. 2. Chysel'nist' i sklad naselennja. [Elektronnyj resurs] – Rezhym dostupu: http://database.ukrcensus.gov.ua/Mult/Dialog/statfile1_c_files/pasport.files/pasport/18_uk.htm#0201.
5. Proekt strategii' rozvytku turyzmu v Zhytomyr's'kij oblasti. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://oda.zt.gov.ua/images/golovna/doshka_ogoloshen/strategiya-kultura.pdf.
6. Bulah T.M. Sil's'kyj turyzm jak perspektyvnyj naprjam dlja social'no-ekonomichnogo rozvytku sela / T.M. Bulah // Formuvannja rynkovykh vidnosyn v Ukrai'ni. – 2014. – № 11. – S. 143-149.
7. Pitjulych M., Myhajljuk I. Osoblyvosti funkcionuvannja sil's'kogo turyzmu v Ukrai'ni ta dosvid jevropejs'kyh krai'n. Naukovyj visnyk Uzhgorods'kogo nacional'nogo universytetu. Serija «Ekonomika». 2011. – Vyp. 33. – Ch. 3. – S. 154-158.
8. Pitjulych M., Myhajljuk I. Osoblyvosti funkcionuvannja sil's'kogo turyzmu v Ukrai'ni ta dosvid jevropejs'kyh krai'n. Naukovyj visnyk Uzhgorods'kogo nacional'nogo universytetu. Serija «Ekonomika». 2011. – Vyp. 33. – Ch. 3. – S. 154-158.
9. Gorishevs'kyj P.V. Sil's'kyj zelenyj turyzm: organizacija gostynnosti na seli: pidruchnyk / P.V. Gorishevs'kyj, V.P. Vasyl'jev, Ju.V. Zin'ko. – Ivano-Frankivs'k: Misto-N, 2011. – 148 s.
10. Byrkovyh V.I. Sil's'kyj zelenyj turyzm – priorytet rozvytku turystychnoi' galuzi Ukrai'ny / V.I. Byrkovyh // Strategichni priorytety: Naukovo-analitychnyj shhokvartal'nyj zbirnyk. – 2014. – №1 (6). – S.138-144.

Подано до редакції 11.02.2019

Рецензент – кандидат географічних наук Л.М. Кирилюк